BORGNANA, C.

DE STYLO LAPIDARIO ET BENE STRUENDA PERIODO

Latin Inscriptions

DE STYLO LAPIDARIO

ET

BENE STRVENDA PERIODO

OPVSCVLA

AVCTORIS INCERTI

QVAE

CAROLVS BORGNANA

DOCTOR THEOL. ET ADVOC. VRB.

PVBLICANDA CVRAVIT

ROMAE AN. M. DCCC. XXXXVIII.

EX OFFICINA ALEXANDRI MONALDI

RAPHAELI . MASI

DOCTORI . PHILOS . ET . ADV . VRB.

OB . MVLTA . ET . PRAECLARA

ERGA . SE . SVOS . ET . DEFVNCT . FRATREM

MERITA

ISTHAEC . INCERTI . AVCTORIS . OPVSCVLA

AFFABRE . ELVCVBRATA

CAROLVS . BORGNANA . PRESB . ROM.

DEDICAT . COMMENDATQVE

AMICO . INCOMPARABILI

CVLTORI . ARTIVM . OPTIMARVM

ELEMENTA

STYLI LAPIDARI

DE LATINIS INSCRIPTIONIBVS

Inscriptiones sunt quoddam historiae, seu monumenti genus aere, saxo, marmore posteris commissum de rebus maxime memorabilibus. Ipsa scribendi novitas, et difficultas suasit brevitatem, rerum autem magnitudo simplicitatem, et gravitatem. Recte igitur Boileavius dixit hoc scribendi genus esse debere in primis *breve*, *simplex*, *grave*.

Eadem pestis, quae facultatis Oratoriae, etiam inscriptionum formam vitiavit. Sententiae, argutiae, ineptiae huc quoque invectae sunt, quibus sublata simplicitas, violata gravitas, inducta prolixitudo. Res in pristinum restituatur.

Brevitas inscriptionum poscit, nihil ut superfluat, nec res fere possit paucioribus verbis exprimi: *Simplicitas*, nulla ut sit sententia a re disjuncta, figura fere nulla: *Gravitas* vero ut modus rem exprimendi relinquat aliquid legenti excogitandum: ut cum victor Germanicus congeriem hostilium armorum struxit cum titulo seu inscriptione, quae legitur apud Tacitum lib. II. Annal. cap. XXII. *Debellatis Inter Rhenum Albimque Nationibus Exercitum Tiberii Coesaris Ea Monimenta Marti Et Jovi Et Augusto Sacravisse.* Forte Germanicus scripsit: *Exercitus. . . . Consecravit.* Pulcra est illa apud Virg. lib. III. Aeneidos cum templo Apollinis affigeretur Abantis Graeci clypeus:

Æneas Haec De Danais Victoribus Arma.

Apud antiquarios reperies alias omnis generis ex: gr: *Exercitus Victor Hostibus Fusis.* Id quod non intelligitur nisi ex linguae, loci, monumentique ratione. Item, *Bellum Caesaris Et Patriae Ex Magna Parte Confectum, Sex. Et Cn. Magni Pompeii Filiis In Agro Batesta-*

norum Profligatis. Batestani iidem, credo, sunt ac Bastitani apud Cluverium in Regno Granatae in Hispania. *Lucio Portio Provincia Optime Administrata Batestani Populi F.C.* idest *Fieri Seu Faciundum Curarunt,* subaudi monumentum: nihil enim opus est verbis exprimere id, quod oculis exhibetur. *Imp. Coes. Divi F. Aug. Pont. Max. Cos. XII Trib. Pot. X. Imp. VIII. Orbe Mari Et Terra Pacato Templo Jani Clauso Et Rep. Pop. Rom. Optim. Legib. Sanctiss. Instit. Reform. Viam Superiorum Coss. Tempore Incho. Et Multis Locis Intermissam Pro Dignitate Imperii Latiorem Longioremque Gades Usque Perduxit.* Multa hic breviata, quod soepe hoc in genere accidit; idcirco explico singula. Imperator Coesar Divi Filius (Julius enim Coesar in Diis erat positus) Pontifex Maximus, Consul duodecimo, Tribunitia potestate decimo, Imperator octavo, Orbe mari et terra pacato, Templo Jani clauso, et Republica Populi Romani optimis legibus, sanctissimis institutis reformata, viam superiorum Consulum tempore inchoatam, et multis locis intermissam, pro dignitate etc.

Sunt aliae magis simplices, ut ea quam Valerio Publicolae tribuit Gronovius: *P. Valerius Volusii F. Igniferum Campum Diti Patri Aeternaeque Proserpinae Consecravei Ludosque Eisdem Dieis Populi Romani Salutis Ergo Fecei.* Antiquitus etiam *ei* pro *i* dicebant; hinc illa pro *Consecravi, Diis, Feci.* Adde illam de Quinto Fabio Florentiae inventam. *Hannibalem Compluribus Victoriis Ferocem Subsequendo Coercuit.* GraviusEnnius. *Unus Qui Nobis Cunctando Restituit Rem.*

Similia inscribuntur statuis hominum, deorum, aris, sacellis, templis, sepulcris: e. g. *Imp. Titus Caes. Vesp.... PP. Generis Humani Amor Et Desiderium.* Vesp. est Vespasianus, PP. Pater Patriae. Simulacro Cybeles: *Magnae Matri Lucilla Aug.* i. e. Augusta. Simulacris Herculis et Mercurii: *Voto Suscepto Corn. Demas Posuit*: Corn. est Cornelius. In sepulcris est frequens *Diis Manibus*: vel *Diis Avernis Manibus*: Etiam, *Plutoni Summano Aliisque Diis*

Suus est huic generi scribendi modus, etsi antiquitus nec idem semper, nec rectus fuerit. Voces enim alicubi videntur confusae inter se, perperam truncatae, divisae, literae inaequales, res et sententiae in versibus male distributae. Nunc hic fere servatur mos, quem nobis reliquit politior antiquitas. I. Ut in versibus habeatur ratio sententiae, nec disjunguantur, quae conjungi amant. II. Omnes omnino literae sint majusculae, ac diphthongi solutae. III. Ut post singulas voces seu breviatas, seu integras ponatur punctum, ut melius distinguantur et emineant: nullum sit punctum in fine versuum, ubi nulla utilitas, nisi vox sit truncata. Ecce tibi exemplum.

I . O . M
ET . IVNIONI . REGINAE
PRO . SALVTE
M . AVRELII . ANTONINI
PII . FEL . AVG.
IVLIVS . PVDENS . SEVERIANVS
ARAM . CVM . BASI
POSVIT

Tres literae I. O. M. significant *Iovi Optimo Maximo*: id quod in inscriptionibus maxime occurrit: Fel. Aug: *Felicis Augusti*.

Inscriptiones nummariae sunt etiam frequentissimae, lapidariis persimiles, nisi quod sunt breviores, eodemque modo cusae, si puncta excipias, quae hic apponi non solent, nisi vocibus breviatis. Plura V. apud Morcellium de Stylo inscriptionum libro 2. partit. 3. Cap. 9. Apud Vaillantium ecce nummus qui ex una parte praefert caput Veneris victricis laureatum, ex altera equitem dextera gerentem trophoeum cum inscriptione. *M. Lepidus An. XV. Pr. H. O. C. S.* idest Marcus Lepidus anno aetatis quinto decimo praetextatus hostem occidit Civem servavit. De quo vide Valerium Maximum lib. III. cap. I. Enalius nummus, ubi caput Antonii, pone cidaris, quod erat capitis tegmen Armenis, et Persis Regibus usitatum cum inscriptione, *Antonio Armenia Devicta*: in aversa nummi parte est caput Cleopatrae, cui adjecta navis

prora, item cum inscriptione. *Cleopatrae Reginae Regum Filiorum Regum.* Hoc enim usitatum erat apud plures populos, ut qui Reges alios sibi subditos reges haberent, ii *Regum Reges* appellarentur. Deinde vero ii etiam Reges hoc titulo decorati sunt, qui nullis aliis Regibus jura darent: sic Cleopatra *Regina Regum nuncupata est*: in hoc vero nummo non solum velut prima inter Reges, sed inter eos etiam qui Regum Filii essent. *Reginae Regum Filiorum Regum* per summam adulationem nuncupata est. Prora indicat maris potentiam. Item alius nummus hinc habens connexa Honoris et Virtutis capita cum inscript. *M. Messala M.F.III.* hinc pontem cum arcnbus, duasque supra pontem portas, et in ejus lorica scriptum, *Ensubria*: aquae innatat cymba: in extremo orbe inscriptus est *Cossus Cn. F. Lentulus.* Nempe Messala Marci filius, et Cossus Cnei filius ob virtutem aucti honore consulatus: pons autem Abduae impositus jussu Augusti, quo facilior esset aditum Mediolanum caput Ensubriae seu Insubriae.

Plurima in hoc genere dabit idem Vaillantius, Graevius, Gronovius, Muratorius etc. Pauca addo ex t. 1. Antiq. Montfaucon : ibi Jupiter adhuc puer caprae Amaltheae insidens, *Jovi Crescenti*; Item parva Trajani effigies, duplo major Jovis, laeva manu tenentis hastam, dextra fulmen et pallium quo Trajanum protegit, cum inscript. *Conservatori Patris Patriae.* Sunt nummi plurimi, qui ex una parte habent Augusti caput, vel Augustae, vel utriusque, ex altera vero inscriptiones. *Spes Publica. Felicitas Temporum. Saeculi Felicitas. Laetitia Temporum. Providentia Deorum. Securitas P. R.* nempe populi romani. *Tranquillitas Aug.* id est Augusti. *Faecunditas Aug.* idest Augustae. *Sapientiae Principis. Clementiae. Moderationi. etc.*

Inscriptionibus adjectae fere sunt figurae convenientes, ut ubertati cornucopiae, aristae. Foecunditati mater cum filiis; Felicitati navis, signum commercii; Laetitiae ludi, quadrigae, certamina etc. Imo saepe sunt figurae sine inscriptione, res enim ipsa loquitur.

Non negabo esse etiam in nummis inscriptiones longiores, quas vix ausim imitari, et cum in nummis, tum in lapidibus superadditas aliquas sententias, ut in illa Simodinis de Lacaedemoniis, qui, duce Leonida, in Thermopylis occiderunt.

Dic. Hospes. Spartae. Nos. Te. Hic. Vidisse. Iacentes
Dum. Sanctis. Patriae. Legibus. Obsequimur

Et in lapide pervetusto: *Palladi Victrici Sacr.* (sacrum). *Heic Host.* (hostium) *Reliquias Profligavit Cato Ubi Est Sacellum Struc.* (structum) *Et AEream Palladis Effigiem Reliquit. Pareant Ergo Et Noscant Omn. S. P. Q. R.* (omnes, Senatus Populique Romani) *Imperium Et Deor. Numine et Militum Fortit.* (Fortitudine) *Et Tueri Et Regi.*

Item in sepulcro *L. Proculo L. F. XVI. An. Nato, Qui Nihil Cum Adolescen.* (adolescentibus) *Commune Habuit, Senes Sapientia Anteivit Sex. Tertullia Mat.* (mater) *Ad Lacrymas Relicta Hoc Monumentum Erexit.*

His quae ex Rethoricis institutionibus Jo. Baptistae Nogherae S.I. desumpsimus nonnulla addemus ex iis excerpta, quae tradit Jo. Stephanus Morcellius ex eadem societate, vir doctissimus, atque in hoc genere omnibus anteferendus in eximio opere De Stylo inscriptionum latinarum (1).

DE VARIIS INSCRIPTIONIBUS

Quoniam non omnes latinae inscriptiones unius ejusdemque generis sunt, ideo quae varia sint genera, breviter est innuendum. Nec vero consilium probari potest eorum, qui plures, quam viginti inscriptionum classes partiti sunt, assignatis nominum, personarum, munerum divisionibus.

(1) Incertum adhuc est an Noghera earum institutionum sit auctor: multi contrariam tuentur sententiam. Illud pro certo habeas eas Anno M.DCC.LXVIII Vindobonae publicatas nullius auctoris nomen praeseferre. — Qui hic loquitur incerti quoque nominis dicendus. Contendunt plerique opusculum istud et alterum Josepho Bianchinio adserendum, qui in Romano Lyceo humaniores literas docuit, Rethoricamque in Romano Seminario tradidit. — Usque adhuc nemo studuit utrumque typis vulgare, et in commodum adolescentium conferre.

Itaque si sex constituantur inscriptionum genera nulla erit omnino, quae vaga, ac sede exclusa videatur. Nam genus primum, quod *Sacrarum* appellamus et dedicationes et donaria, et vota, et monumenta comprehendet; alterum quod est *Honorariarum*, omnes continebit, quae honorem cuiquam habitum demostrent, quicumque tandem ille sit.

In tertio, quod *Epitaphiis* tribuetur quascumque personas ipsas etiam familias et sodalitates quascumque numerabit. In quarto, quod *Historicarum* inscriptionum nuncupabitur, fastis erit locus, et omnibus fere inscriptionibus consularibus, omnibus operum aut locorum publicorum privatorumque titulis, legatis quoque, donationibus, venditionibus, et quae sunt huiusmodi. Ad quintum genus spectabunt *Elogia*, sive magistratuum, sive privatorum hominum, sive etiam foeminarum. In sexto denique, quod constitutiones complectitur, ideoque *Juridicarum*, et *Legalium* dici poterit, leges habebis, et edicta, et S. C. et decreta municipiorum, tum foedera quoque, et hospitia, rescripta etiam et diplomata, mensurarum ac ponderum inscriptiones, collegiorum sive sodalitatum decreta, et acta.

In quolibet autem genere vera est dictio, quae saepe *simplex*, non raro est *ornata*, aliquando etiam *singularis*. Quod discrimen in hoc fere positum, quod quaedam venuste, sane, et concinne rem propositam exiguo verborum numero significent magis, quam explicent: alias contra lux aliqua, ornatusque distinguit, et monumentorum adjecta causa adscriptusque annus, vel historiae particula illustriores faciat: nonnullae vero, sive breviores sive longiores modo tempore, aut persona verbi, modo nexu vocabulorum, aut casibus, aliquando et sermone ipso a reliquarum structura discrepent.

His generibus addit Morcellius quatuor appendices inscriptionum, quas vocat *mixti generis*, quae scilicet ad sena illa genera revocantur, sed peculiare aliquid videntur habere. Sunt vero. 1. *Temporariae* quae scilicet ad breve tempus propositae nullam posteritatis rationem habent. Ex his autem aliae sunt *sacrae*, aliae *historicae*, aliae *funebres*.

2. *Nummariae*, quae etiam cum sacris, aut cum honorariis, aut cum historicis plane concordant. Verum in aere, argento, auro incisae sedem cum ipsis nummis, neque pubblicam, neque stabilem nactae sunt. 3. *Tituli Rerum Privatarum*, quos scilicet addebant veteres gemmis annularibus, poculis, pateris, tesseris, lucernis, vasis fictilibus, armis, et instrumentis bellicis, lateribus demum, ac tegulis: hi etiam nec publica auctoritate incidebantur, nec in publico prostare solebant. 4. Inscriptiones *Poeticae* in quolibet fere genere.

Nunc aliqua ex omni genere ab eodem Morcellio allata exempla eodem omnino, quo ille, ordine afferre juvabit.

CLASSIS I.

INSCRIPTIONVM SACRARVM

Classem hanc duas in partes distribuit Morcellius, quarum prima titulos Diis positos, altera sacrorum monumenta complectitur.

TITULI DIIS POSITI

Titulos Diis positos vocamus, qui aut templum, aramve dedicatam, aut vota suscepta, reddita, aut donum aliquod datum, consecratumve cum aliqua cultus Deorum significatione declarat.

EXEMPLA DICTIONIS SIMPLICIS

VESTAE . SACRVM
ANTISTITI
PRAEDIORVM
HELVIDIANORVM

Antistes Praediorum idem est ac praeses, sive custos ut apud Quintilianum. *Juris Antistes Servius Supplicius.*

SECVRITATI . AVG.
SACRVM
DECVRION . POPVLVS . QVE . COLONIAE
PRAENESTIN.

Securitatem veteres quasi Deam venerantes mulieris habitu repraesentabant hastam fere dextera gestantem, sinistro autem cubitu sic arae innixam, ut genam palma sustentaret. Eadem quasi Augusti virtus, *Augusta* aut *Augusti* dicta est, quod eum publicae securitatis auctorem putarent. Additur Decurionum seu Patrum nomen: erant enim Decuriones, ut in codice appellantur, Patres civitatum. Inscriptionem non esse Tiberio recentiorem patet ex eo quod Praeneste Colonia nominetur. Praenestini enim a Tiberio consequuti sunt, ut ex colonia in Municipii statum redigerentur.

CAELO . AETERNO
ATILIA . COMPSE
ET . ATILIA . VICTORIA
GRATIAS

Coelus Deus appellari hic videtur quem fabularis historia filium Aetheris, et Diei fecit. *Gratias* hoc est, ut grati animi monumentum sit.

IOVI . O . M
M . FLAVIVS
THREPTVS
EX . VISV . P.

Ridiculum sane illud *ex visu*, hoc est ex visu Deorum in somnio: cui similia *ex monitu*, *ex imperio*, *ex oraculo*, *ex jussu Numinis*, *ex visu*, *ex monitu Dei*. Quidquid enim facerent fecisse videri voluerunt imperio Deorum, Dearumque, ex praecepto Deorum, ex jussu Numinis, ex visu, ex monitu Dei.

IVNONIBVS
AVG . SACR.
METELLA . IDE . NOMINE
SVO . ET
T . FLAVI . HERMETIS
VIRI . SVI
D. D.

Junones Augustae sunt Deae tutelares uxoris, sororis, filiarum Caesaris Augusti; nam id foeminis Juno, quod viris Genius. *D. D.* donum dedit.

EXEMPLVM DICTIONIS ORNATAE

IMP . CAESAR . DIVI . F .
AVGVSTVS
PONTIFEX · MAXIMVS
IMP . XII . COS . XI . TRI . POT . XIV .
AEGVPTO . IN . POTESTATEM
POPVLI . ROMANI . REDACTA
SOLI . DONVM . DEDIT

Aegyptiorum superstitionem sequutus videtur Augustus cum Obeliscos soli dedicavit. Id enim et Nuncoreus fecerat Sesostridis Filius. *Tri. Pot.* Tribuniciam potestatem designat: Princeps enim non Tribuni munus, quod Plebeio conveniebat, assumpsit, sed Tribuniciam potestatem, qua se praestitit sacrosanctum.

EXEMPLA DICTIONIS SINGVLARIS

ANNIA . ZOSIMA
VOTVM
LVCERNAM

Lucernis veteres usi sunt non domi solum et ad sepulcra, sed etiam in templis.

DEO . FVLGVRATORI
ARA

Fulgura aliquando pro fulminibus, hinc Jupiter Fulgurator.

L . FL . HERMADION
HOC . MIHI . LIBENS
DON . DEDIT

Mithras est qui loquitur fabulosus ille Persarum Deus, cujus sacris Romani quoque initiabantur. Hoc enim usita-

tum apud veteres, ut inscriptiones in prima persona conciperentur, quasi donarium ipsum, vel simulacrum loqueretur.

QVINCTILLAE
L . HERVTII
DONVM
VENERI

Quinctillae vir fuit Lucius Herutius.

Nunc altera pars hujus primae classis addenda esset, id est sacrorum monumenta, in quibus narratur ritus rerum sacrarum, quaecumque eae sint, vel eorum ordo memoriae proditur: sed eam brevitatis causa omittimus lectorem monentes, ut de his Morcellium consulat.

CLASSIS II.

INSCRIPTIONVM HONORARIARVM

EXEMPLA DICTIONIS SIMPLICIS

C . JVLIO . C . F . CAESARI
IMP . TRIVMVIRO . R . P . C.
PATRONO
D . D

R. P. C. Rei publicae constituendae. *D. D.* Decreto Decurionum.

Patronus cui respondet Cliens est qui alterum tuetur, ac defendit. Patroni deinde dicti sunt, qui provinciarum, et nationum Romae subditarum res et negotia Romae defendebant. Hinc mos de quo Cic: offic: lib: I Cap. II ut qui Civitates, vel Nationes devictas bello in fidem recepissent, earum patroni essent more majorum. Quoniam vero patronorum officia fuerunt ut Clientes tuerentur, his incognita jura traderent, causamque eorum defenderent, hinc patronus idem ac Orator qui causam dicit (1); translate vero pro quolibet defensore. Est etiam patronus relativus liberti.

(1) Avvocato.

SENATVS . POPVLVS . QVE . ROMANVS
IMP . CAESARI . DIVI . F . COS . QVINCT.
COS . DESIGN . SEX . IMP . SEPT.
REPVBLICA . CONSERVATA

Statua, quae hunc titulum habet, post Actiacum Bellum, et captam Alexandriam C. Caesari Octaviano posita est.

NERONI . CLAVDIO . DRVSO . GER . COS . DESIG.
EQVESTER . ORDO . PRINCIPI . IVVENT.

Princeps iuventutis sub libera Civitate fuit iuvenis inter aequales excellens et nondum honores adeptus. Sub Imperatoribus haesit hoc nomen eorum filiis. Hic iuventutis nomine Equestrem ordinem intelligi oportere Norisius auctor est.

EXEMPLVM DICTIONIS ORNATAE

SENATVS . POPVLVSQVE · ROMANVS
IMP . CAES . DIVI . NERVAE . F . NERVAE
TRAIANO . AVG . GERM . DACICO . PONTIF.
MAXIMO . TRIB . POT . XVII . IMP . VI . COS . VI . P. P.
AD . DECLARANDVM . QVANTAE . ALTITVDINIS
MONS . ET . LOCVS . TANTIS . OPERIBVS . SIT . EGESTVS

Ita inscriptum est in basi columnae Trajani, quam Dio, et Xiphilinus ab ipso Imperatore, inscriptio vero ipsa ab Senatu, et Pop. Rom. collocatam docet. Illa *tanta opera* forum ipsum erat cum porticibus, templum, triumphalis arcus, Bibliotheca, Basilica, quibus Trajani operibus quantum areae opus erat tantum egesta terra, et complanata Quirinalis montis parte factum est. Aliud exemplum in arcu Septimii Severi.

EXEMPLA DICTIONIS SINGVLARIS

IMPERATORI . CAESARI . DIVI
TRAIANI . PARTHICI . FILIO
DIVI . NERVAE . NEPOTI
TRAIANO . HADRIANO
AVG . PONTIF . MAXIMO
TRIB . POT . XVII . COS . III . P . P.
COLONIA . HOSTIA
CONSERVATA . ET . AVCTA
OMNI . INDVLGENTIA . ET
LIBERALITATE . EIVS

Hostiam in ore Tiberis ab Anco conditam, salinasque circa factas tradit Plinius. Quid ea Colonia Hadriano debuerit non facile reperies.

FLAVIO . FVRIO . FAVSTO . V . C . TRIBVNO
AB . ORIGINE . PATRONO
OB . MERITA . LABORVM . SVORVM . VNIVERSVS . ORDO
ET . POPOLVS . SVRRENTINORVM
STATVAM . NOBILITATI . EIVS
FACIENDAM . CVRAVIMVS

Tribunus supra numerum, ideo legio non additur, in qua Tribunatum gesserit. *Ab origine* idem quod alibi ab Avo, et majoribus, vel ab Atavis Patronus.

Quoniam inscriptiones honorariae foeminis positae aliquid peculiare habent, eas separatim addit Morcellius, nos illas brevitatis gratia praetermittimus.

CLASSIS III.

EPITAPHIORVM

EXEMPLA DICTIONIS SIMPLICIS

D . M . S .
Q . SENTIVS
MARTIANVS
PIVS . VIXIT . ANNIS
XLVIIII . MEN . IIII.
DIEBVS . XIIII.
H. S. E. O. T. B. Q.

Hoc est: hic situs est ; ossa tua bene quiescant.

D . M.
L . COMINIO . SABINO
PATRONO . OPTIMO
FECERVNT
LIBERTI . ET . LIBERTAE
B . M
QVI . VIXIT . ANN . P . M . LXXX

B. M. Bene Moerenti. *P. M.* Plus Minus. Cum diem natalem, vel quo Cominius obierat, ignorarent, nec de more annos, menses, dies possent adscribere, adscripserunt : Plus Minus Octoginta.

D · M
PASSERI
RET.
AELIA . CONIVX
BENE . MERENTI

Ret: Retiario, quod erat Gladiatorum genus, sic autem dicti sunt, quod retia gestarent; nam arma eorum rete, et fuscina quibus piscatorium quemdam in morem contra Mirmillones pugnabant:Mirmillones autem dicti sunt quod

in galea piscis effigiem haberent, cui nomen MIPMIPO et dicti etiam Galli, nam Gallica armatura utebantur, unde Retiarius ajebat. *Non te peto, piscem peto; quo me fugis, Galle?*

EXEMPLVM DICTIONIS ORNATAE

GENIO
COETI . HERODIANI
PRAEGVSTATOR.
DIVI . AVGVSTI
IDEM . POSTEA . VILLICVS . IN
HORTIS . SALLVSTIANIS
DECESSIT . NONIS . AVGVSTIS
M . COCCEIO . NERVA
C . VIBIO . RVFINO COS
IVLIA . PRIMA . PATRONO . SVO

Verisimile est hic Genium Herodiani pro ipsius anima positum esse. *Praegustator*, idem Praegustatoris. Servis habere praegustatores, qui cibum potumque gustu explorarent Persae primum, et Graeci instituerunt, quo sibi a veneno caverent. Inter Romanos fortasse primus Antonius Triumvir praegustatore usus est.

EXEMPLA DICTIONIS SINGVLVRIS

D . M .
BENE . OSSIBVS
CINERIBVS . QVE
Q . CANINI
MARTIALIS
CANINIVS
EVTYCHES
FRATRI
B . M.

D . M.
SVLPITIO
NOTO
ADESTE
SVPERI

———

DECRETO . DECVRION.
LOCVS . SEPVLTVRAE
PVBLICE . DATVS
L . AVFIDIO . L . F . HOR . MONTAN.
COMITI . C . CALVISI · SABINI

Comites eo tempore appellabantur custodes Adolescentium.

CASSIS IV.

INSCRIPTIONVM HISTORICARVM

Multa ex Historicis deperdita compensare quodam modo videntur Inscriptiones illae, quas Historicas appellamus, quae nec a Religione, nec ab honoribus nomen habere possint, sed ad posterum maxime cognitionem praepositae subjectas res historiae more produnt.

EXEMPLA DICTIONIS SIMPLICIS

SENATVS
POPVLVS . QVE.
ROMANVS
CLIVOM
MARTIS
PECVNIA . PVBLICA
IN . PLANITIAM
REDIGENDVM
CVRAVIT

Clivus Martis extra *Portam Capenam* (1) fuit ad dexteram, ubi et lapis cum hoc titulo inventus *A Porta Capena*

(1) Porta S. Sebastiano

incipiebat Via Appia. Planitiam scribit et Caesar, et Vitruvius pro planitiem.

P . LENTVLVS . CN . F . SCIPIO
T. QVINCTIVS . CRISPINVS . VALERIANVS COS
EX . S . C.
FACIVNDVM . CVRAVERE . IIDEMQVE
COMPROBAVERE

Pertinebat ad Magistratus de iis cognoscere quae Redemptoribus facienda locassent, ac, si quae recoeperant, praestitissent, comprobare: id autem in eorum gratiam adscribebatur actum esse; ne si opus vitium faceret, id Redemptorum periculo esse videretur.

EXEMPLA DICTIONIS ORNATAE

IMP . CAESAR . DIVI . F . AVG.
PARENS . COLONIAE . MVRVM
ET . TVRRES . DEDIT
S . IVLIVS . OPTATVS . TVRRES . VETVSTATE
CONSVMPTAS . IMPENSA . SVA . RESTITVIT

Colonia hic inscripta Maffejo est Iadera. Primos quidem tres versus Augusti jussu ingenti illi marmori inscriptos fuisse putamus. Quartum vero, et quintum minutioribus literis tum adiectos cum Optatus turres refecit.

IMP . CAESAR . DIVI . HADRIANI .F.
DIVI.TRAIANI.PARTHICI.NEPOS.DIVI.NERVAE.PRONEP.
T . AELIVS . HADRIAN . ANTON . AVG . PIVS . PONT . MAX.
TRIB . POT . II . COS . II . DESIGNAT . III . P. P.
OPVS . PILARVM . VI . MARIS . COLLAPSVM
A. DIVO . PATRE . SVO . PROMISSVM
RESTITVIT

Extat haec Puteolis prope portam, qua itur Neapolim.

EXEMPLVM DICTIONIS SINGVLARIS

IMP . COES . DIVI . TRAIANI
PARTHICI . F. DIVI . NERVAE . NEP.
TRAIAN . HADRIAN . AVG . PONT.
MAXIMO . TRIB . POT . XVI . COS . II . P . P.
AQVA . INDVCTA . COLON . DACIC . SARMIZ.
PER . CNEVM . PAPIRIVM . AELIANVM.
LEGAT . EIVS
PR. PR.

Coloniae Dacicae Sarmizegetusae, quae Urbs sita erat ad flumen Sargetiam in Dacia, olim Decebali Regia, deinde Trajani Colonia.

CLASSIS V.

ELOGIORVM

Quae proferuntur elogia, ea Maffejo, et Muratorio novitatis nomine suspecta prope singula sunt, sed injuria, ut Morcellius pluribus ostendit Lib. I. cap. 5. Cave ne honorarios titulos cum Elogiis confundas: illi enim honoris, et monumenti auctorem saepe et curatorem praeferunt, haec cient neminem, illi causam honores saepe declarunt, haec nullam indicant, illi denique vivis fere honoris causa constituti putantur, haec mortuis memoriae caussa posita perhibentur. Nominandi casus in elogiis adhibetur siquidem nulla in his dedicatio, nulla Senatus, aut Civitatis, aut Magistratuum mentio fieri debebat.

Nemo autem putet elogia omnia ad aetatem eam referenda, qua ipsi Duces, quos laudant, floruerunt. Nam viris etiam jamdiu defunctis elogia posita sunt. Sunt qui sub Trajano potissimum Principe illa omnia extitisse arbitrantur.

Vocem ipsam elogium duplici LL. scribit Morcellius secutus Graecos, qui *ellogia* efferunt, quod et Latini diu fecere, ut tradit Casaubonus: elogium una L. scribit Gifa-

nius, eamque scribendi rationem alteri praeferre videtur Forcellinius. Utramvis scribendi rationem sequere. Quon.am autem Elogiorum omnium, una fere est dictionis ratio, eaque plerumque simplex, nulla erit quod ad dictionem pertinet distributio. Sed ratione personarnm primo magistratuum, deinde privatornm, tum foeminarnm elogia describemus.

ELOGIA MAGISTRATVVM

M . VALERIVS
VOLVSI . F.
MAXIMVS
DICTATOR . AVGVR . PRIMVS . QVAM
VLLVM . MAGISTRATVM . GERERET
DICTATOR . DICTVS . EST . TRIVMPHAVIT
DE . SABINIS . ET . MEDVLLINIS . PLEBEM
DE . SACRO . MONTE . DEDVXIT . GRATIAM
CVM . PATRIBVS . RECONCILIAVIT . FOE
NORE . GRAVI . POPVLVM · SENATVS . HOC
EIVS . REI . AVCTORE . LIBERAVIT . SELLAE
CVRVLIS . LOCVS . IPSI . POSTERISQVE
AD . MVRCIAE . SPECTANDI . CAVSA . DATVS
EST . PRINCEPS . IN . SENATVM . SEMEL
LECTVS . EST

Plebem a Moenenio Agrippa in Urbem reductam tradidit Livius Lib. 1. cap. 17. num. 32. Cicero autem Auctor est a Manio Valerio eas discordias esse sedatas: de claro Oratore, num.54. *Ad Murciae*; id est apud aram Veneris Murciae. *Lectus in Senatum* pro in Senatu, ut habet Tullius pro domo sua Cap. 31. num. 82.

L . MVNATIVS . L . F . L . N . L . P . PLANCVS
COS . CENS . IMP . ITER . VII . VIR
EPVL . TRIVMPH . EX . RHAETIS . AEDEM
SATVRNI . FECIT . DE . MANVBIIS
AGROS . DIVISIT . IN . ITALIA . BENE
VENTI . IN . GALLIA . COLONIAS . DE
DVXIT . LVGDVNVM . ET . RAVRICAM

Tresviri Epulones, qui deinde septemviri facti sunt, iidem erant, qui potestatem habebant epulas Jovi, coeterisque Diis indicendi; mensas enim in ipsis templis Diis Majorum Gentium tamquam epulaturis extruebant.

HOMINVM PRIVATORVM

L . BAEBIVS . L . F.
GAL . IVNCINVS
PRAEF . FABR . PRAEF.
COH . IIII . RAETHORVM
TRIB . MIL . LEG . XXII
DEIOTARIANAE
PRAEF . ALAE . ASTYRVM
PRAEF . VEHICVLORVM
IVRIDICVS . AEGYPTI

Gal. Galeria Abl. Casu, quo Tribus efferebatur a latinis una ex Tribubus Rusticis. *Fab.* Fabrum scilicet Fabrorum. *Praefectus Cohortis Quartae Raehtorum. Tribunus Militum Legionis XXII. Dejotorianae.* Legiones Dejotaranas memorat Hirtius, qnas scilicet Rex Dejotarus disciplina, et armatura Romana complures annos constitutas habebat. *Astyrum.* Scilicet ex Asturia Regione Hispaniae Tarraconensis. *Praefectus Vehiculorum* ille fortasse, qui vehicula a Provincialibus in expeditionibus Imperatorum exigebat, et impedimenta castrorum convehenda curabat. In Aegypthi provinciam Praefectus mittebatur, qui Praefecturam, et Imperium ad similitudinem Proconsulis habebat, sed juris dicendi causa in eam Provinciam praeter Praefectum, Juridicus mittebatur.

FOEMINARVM

ATHENAIS . MATER
PHILADELPHI
I . CAESARIS . AVG . ET . JVLIAE . AVG.
SERVI . SCALLIANI . TABVLARI
VIXIT . ANNOS . XXCIII.

Celebratur Athenais quod Philadelphum Scallianum genuerit, Servum Tabularium Tiberio, et Liviae, quodque vitam ad annum octogesimum tertium produxerit.

Tabularius erat is, qui rationum Tabulas praescribibat, acceptique et expensi rationem conficiebat: interdum etiam Custos Tabularum.

CLASSIS VI.

CONSTITVTIONVM PVBLICARVM

Tabularum Aerearum tria millia, quae in Capitolio erant instrumentum, ut ait Svetonius Imperii pulcherrimum ac vetustissimum bello Vitelliano omnia conflagaverunt: eo continebantur, inquit idem, pone ab Exordio Urbis Senatus consulta, Plebiscita de societate, ac foedere, ac privilegia cuicumque concessa. Haec iterum cura Imperatorum constituta iterum periere, ac nisi quaedam latini Scriptores in libros suos retulissent, vix aliquid probabile haberemus. Pauca nos hic exempla religemus.

EDICTA MAGISTRATVVM

CN . DOMITIVS . AENOBARDVS
L . LICINIVS . CRASSVS . CES
RENVNTIATVM . ES . NOBIS . ESSE . HOMINES
QVI . NOVVM . GENVS . DISCIPLINAE . INSTITVERVNT
AD . QVOS . IVVENTVS . IN . LVDOS . CONVENIAT
EOS . SIBI . NOMEN . IMPOSVISSE . LATINOS . RETHORES
IBI.HOMINES.ADOLESCENTVLOS.TOTOS.DIES.DESIDERE
MAIORES . NOSTRI . QVAE . LIBEROS . SVOS . DISCERE
ET . QVOS . IN . LVDOS . STARE . VELLEN . INSTITVERVNT
HAEC . NOVA . QVAE . PRAETER . CONSVETVDINEM
AC . MOREM . MAIORVM . FIVNT . NEQVE . PLACENT
NEQVE . RECTA . VIDENTVR . QVAPROPTER . ET . IIS
QVI . EOS . LVDOS . HABENT . ET . IIS . QVI . EO
VENIRE . CONSVEVERVNT . VIDETVR . FACIENDVM
VT . OSTENDAMVS . NOSTRAM . SENTENTIAM
NOBIS . NON . PLACERE

Non ideo hi Rethores sileri jussi sunt, quod Senatus id temporis, aut Censores literarum studia non probarent, sed ea potius de causa, quod Magistri illi male audirent, nec doctrina excellere putarentur. Legatur de hoc Edicto Tullius de Oratore Lib. III. Cap. 24. Edictum porro tam decorum atque elegans ab ipso L. Crasso Oratorum omnium disertissimo praescriptum esse minime dubitandum est.

Edictis fere omnibus initium, quod hic desideratur, erat a fausto omine, id est bonum factum, sed primum tantis litteris scriptum. Aliud initium soepe fuit, quod veteres, ut ait Tullius, omnibus rebus agendis praefabantur. *Quod Bonum Faustum Felix Fortunatum Que sit* : sic Livius de Rege post Romulum creando hac ab interrege prolata narrat.

QVOD . BONVM . FAVSTVM . FELIX . QVE
SIT . QVIRITES . REGEM . CREATE . ITA
PATRIBVS . VISVM . EST . PATRES . DEINDE
SI . DIGNVM . QVI . SECVNDVS . AB . ROMVLO
NVMERETVR . CREARITIS . AVCTORES
FIENT

Senatus Consulta habes multa apud Tullium praesertim in Philippicis. Lege ex illis. Orat. 5. Cap. 13. N. 36. Cum Decimus Brutus Imperator etc. Placet afferre S. C. quo Mense Sextili Augusti nomen attributum est.

CVM . IMP . CAESAR . AVGVSTVS
MENSE . SEXTILI . ET . PRIMVM
CONSVLATVM . INIERIT . ET
TRIVMPHOS . TRES . IN VRBEM
INTVLERIT . ET . EX . IANICVLO
LEGIONES . DEDVCTAE
SEQVVTAEQVE . SINT . EIVS . AVSPICIA
AC . FIDEM . SED . ET . AEGYPTVS . HOC
MENSE . IN . POTESTATEM . POPVLI
ROMANI , DEDVCTA . SIT . FINISQVE
HOC . MENSE . BELLIS . CIVILIBVS
IMPOSITVS . SIT . ATQVE . OB . HAS
CAVSAS . HIC . MENSIS . HVIC
IMPERIO . FELICISSIMVS . SIT . AC.
FVERIT . PLACERE . SENATVI . VT . HIC
MENSIS . AVGVSTVS . APPELLETVR

APPENDIX I.

DE INSCRIPTIONIBVS TEMPORARIIS

Precationum causa, et ad vota nuncupanda formulas quasdam tabulis inscribendas curasse veteres, easque palam propositas praeeunte fere Pontifice Maximo recitasse ex historia compertum est. Pomparum etiam, et Ludorum diebus multos passim titulos prostitisse temporarios Theatris, Porticibus ad tempus extructis, aliisque hujusmodi inscriptos fatendum est. In triumphis etiam erant Tituli Ferculorum, quos frequentissime scriptores commemorant. Denique ipsa magnorum Virorum funera inscriptionibus minime caruerunt. Haec autem inscriptiones cum vel sacrae, vel honorariae, vel historicae sint cum his generibus fere concordant orationis structura. Nonnulla tamen de his speciatim prae-

scribit Morcellius. Cave autem ne inscriptionibus Temporariis hanc formulam adjicias: monumentum posuerunt: nam monumenta ait Morcellius L.2.partitione 2. Cap. 1.pag. Romanae editionis 390 monumenta quidem temporaria nulla fiunt. Ego, inquit Tullius, quae monumenti ratio sit, nomine ipso admoneor: ad memoriam magis spectare debet posteritatis, quam ad praesentis temporis gratiam: ideo subdit idem Morcellius ne illi quidem modo, et ratione faciunt, qui ad aevi notam annos in his inscribunt; quorsum enim ista spectant, aut spectare possunt cum ducta pompa, aut exequiis persolutis titulos omnes tolli oporteat?

INSCRIPTIONES SACRAE PRECATIONVM, ET VOTORVM CAVSA

SI . DVELLVM
QVOD . CVM . ANTIOCHO . REGE . SVMI
POPVLVS . IVSSIT
EX . SENTENTIA . SENATVS . POPVLI . QVE . R.
CONFECTVM . ERIT
TVM . SIBI . IVPITER . POPVLVS . ROMANVS
LVDOS . MAGNOS . DIES . DECEM . CONTINVOS . FACIET
DONAQVE . AD . OMNIA . PVLVINARIA . DABVNTVR
DE . PECVNIA . QVANTVM . SENATVS . .DECREVERIT
QVISQVIS . MAGISTRATVS
EOS . LVDOS . QVANDO . VBIQVE . FAXIT
III . LVDI . RECTE . FACTI . DONAQVE . DATA
RECTE . SVNTO

In haec verba praeeunte P. Licinio Pontifice Maximo votum Jovi nuncupavit M. Aelius Consul, cui jam Graecia Provincia sortitione evenerat, bellumque cum Antiocho gerendum erat, ejusque rei causa supplicationem etiam ex S. C. imperaverat. *Ludi Magni* ex Asconio iidem ac Circenses, hique Romani appellati. *Dona ad Pulvinaria* idest Le-

ctisternia, et epulae Diis extructae. Cum vere Licinius ignoraret, quo anno, vel duce bellum conficiendum adjecit clausulam *Ut quisquis Magistratus*

INSCRIPTIONES POMPARVM, ET LVDORVM

PRO . SALVTE . DOMVS . AVGVSTAE
EX . CORPORE . PAVSARIORVM . ET
ARGENTARIORVM . ISIDI . ET
OSIRI . MANSIONEM
DEDICAVIMVS

Pausarii hic intelligendi sunt Urbani Sacerdotes sacris Isidis celebrandis. Excitabantur autem propter vias Urbis mansiones, in quibus operantes sacris pausarent et fessis, ubi opus esset, recentes succederent. Mansionem igitur hanc ut alii, alias Pausarii aliquot apud Tabernas fortasse Argentariorum faciundam curarunt: in quod opus cum quidem ex Corpore Argentariorum aes contulissent Mansio utriusque corporis sive sodalitatis nomine dedicata est. Mansiones porro dicebantur in viis militaribus diversoria, in quibus iter habentes pernoctabant, aut prandii, aut quietis causa consistebant.

QVOD . BONVM . FAVSTVM . QVE . SIT
TIBI . DOMVIQVE · TVAE
COESAR . AVGVSTE
SENATVS . TE . CONSENTIENS
CVM . POPVLO . ROMANO
CONSALVTAT
PATRIAE . PATREM

In his verbis Valerius Messala Augustum Patrem Patriae appellavit. Hic non erit abs re Morcellium legere L. 1. partit. 2. Cap. 1. Part. 2.

INSCRIPTIONES TRIVMPHALES

CN . POMPEIVS · CN . F . MAGNVS . IMP.
ORA . MARITIMA . A . PRAEDONIBVS
LIBERATA . IMPERIOQVE . MARIS
POPVLO . ROMANO . RESTITVTO
EX ASIA . PONTO . ARMENIA
PAPHLAGONIA . CAPPADOCIA
CILILCIA . SYRIA
EX . SCYTHIS . IVDAEIS . ALBANIS
EX . IBERIA . EX . INSVLA . CRETA
EX . BASTERNIS
ET . DE . REGIBVS . MITHRIDATE
ET TIGRANE . TRIVMPHAT

Hic titulus est quum Plinius praefationem Triumphi appellat sive quod primus omnium in pompa praelatus sit sive potius, quod in Capitolio ante ipsum Triumphum praepositus fuerit. Albani populi ad mare Caspium siti erant. Basternae vero Sermatiam, aut finitamam huic regionem in Europa coluisse dicuntur

VENI
VIDI
VICI

Hnnc titulum Julius Caesar in Pontico Triumpho praetulit, non acta belli significantem, ait Svetonius, sicut coeteri, sed celeriter confecti notam. Porro in ferculo Pharnacis fugientis erat, de cujus fuga populum, qui triumphi pompam spectabat satis jucunde risisse auctor est Appianus. Illum enim Caesar sine praelio ex Ponto fugaverat, Regnoque spoliarat.

INSCRIPTIONES FVNEBRES

DIVO . GORDIANO
VICTORI . PERSARVM
VICTORI . GOTHORVM
VICTORI . SARMATARVM
DEPVLSORI . ROMANARVM . SEDITIONVM
VICTORI . GERMANORVM
SED . NON . VICTORI . PHILIPPORVM

Extremis verbis nihil manifestius significatur, quam, eum a Philippis Augustis fuisse sublatum.

MARCIAE . VITALI
FILIAE . DVLCISSIMAE
ET . AMANTISSIMAE
QVAE . VIXIT . ANNIS . XV.
MEN . V. DIE · I . Q . MARCIVS
SVCCESSVS . PATER
FILIAE . INCOMPARABILI

APPENDIX II

DE INSCRIPTIONIBVS NVMMARIIS

Inscriptionum nummariarum aliae sunt in adversa nummorum fronte, aliae aversa, omnes vero brevissimae. Et in adversa quidem fronte sunt inscriptiones, vel Imperatorum ut

C. CAESAR . IMP . PONT.
III . VIR . R . P . C.

Vel domus Augustae, ut

TI . CAESAR . AVGVSTI . F.
IMPERATOR · VII.

Septimum Imperator ob totidem victorias appellatus est Tiberius Augusti filius, qui solus e Privignis, quos adoptarat, superstes erat.

INSCRIPTIONES NVMMORVM
AVERSAE

In aversa nummorum fronte habes primo titulos Diis positos, ut

MARS . VICTOR
S . C.

IOVI . CVSTODI
MINERVAE . PACIFERAE
MARTI . PACATORI

Dii saepe in nummis appellantur, aliquando etiam Augusti dicuntur. Erant autem ii, quos Romani Principes aut propitios habere, aut quorum virtutes referre putabant.

Adscriptum est in hoc Galbae nummo, quod in aereis tantum reperietur, S.C. Id ea de causa factum putant eruditi, quod Senatus aes tantum signandum curaret. Hoc falsum putat Morcellius, quod qui Monetae curatores erant, omnes nullo discrimne Triumviri auro, argento, aeri flando, feriundo appellabantur. Cur ergo in aere tantum adscriptum S. C.? Sciendum aliorum nummorum pretium in ipso metallo totum fuisse: aereis vero nummis ob imminutam formam etiam pretium publica auctoritate accedere debuisse.

Secundo habes in aversa nummoram fronte titulos Imperatoribus attributos.

LOCVPLETATORI
ORBIS . TERRARVM

Hoc titulo ornatum Hadrianum Augustum putat Spanhemius.

S . P . Q . R.
ADSERTORI
LIBERTATIS
PVBLICAE

Hic est Vespasianus Augustus.

Tertio titulos Augustarum, et Caesarum, ut

AVGVSTA . MATER
PATRIAE

Livia Drusi filia Tiberii primum Neronis, deinde Augusti uxor, materque Tiberii Augusti.

Quarto virtutes Augustorum, ut

MODERATIONI
S . C.

In pluribus Tiberii nummis

Quinto opera publica Augustorum, ut

MAC. AVG.
S. C.

Macellum Augusti, idest, forum obsoniorum omnium. Hic nummus Neronis est,

Sexto liberalitates Augustorum, ut

PLEBEI . VRBANAE
FRVMENTO . CONSTITVTO
S. C.

Sic in nummo Nervae.

Septimo res ab Imperatoribus gestas, ut

CIVIBVS . ET . SIGNIS . MILIT.
A . PARTHIS . RESTITVTIS

Sic in Augusti nummo inscriptum post recuperata signa quae Parthi Crasso abstulerant.

Octavo honores Augustis habitos, ut

ADVENTVI . AVG.
FELICISSIMO
S . C.

APPENDIX III.

DE RERVM PRIVATARVM TITVLIS

Nos inornata et muta a literis munera mittimus: veteres contra nullum prope munusculum sine titulo esse patiebantur, itaque habes titulos 1. in gemmis annularibus, ut

AMO . TE
AMA . ME

PIGNVS . AMORIS . HABES

II. In Poculis, et pateris, ut

VIVAS . VALEAS . VINCAS

Convivium magnorum Ducum fuisse illud dixeris, in quo pocula victoriae omen inscriptum haberent.

HILARE
SEMPER
GAVDEAS

In poculi haec fundo scripta quod Hilarus conviva pro apophoreto auferre debebat, et eo consilio scripta, ut vino primum hausto legeret monitusque seria contracte frontis explicaret. Tituios hujusmodi in vasorum fundis interius inscribendi mos erat vetus vel apud Graecos. Morem hunc etiam Christiani veteres sequuti, quorum vitrei aliquot calices et sacra habent symbola, et titulos hujusmodi referunt, quos Bonarrotus, ac Boldettus commentariis suis consignarunt.

A . SEPTVNOLENA
PETR . MAISIO
DONO

A. id est Aula. *Petr.* idest Petronio.

Similia habes in tesseris, in armis, et instrumentis bellicis, in lateribus demum, ac tegulis.

APPENDIX IV.

DE
INSCRIPTIONIBVS POETICIS

Ex qno studia humanilatis, ac literarum coli vehementius coepta, rarius fortasse in monumentorum titulis versus usurpati, aut certe domi potius, quam in publico propositi sunt.

Qui vero inscriptiones versibus confecerunt, sic fere in Epitaphiis haesisse videntur, ut ceteras res atqne argumenta vix carmine digna jndicarent. Hanc ipsam vero Provinciam Poetae nobiles et ingeniosi minus saepe suscepisse videntur. Quapropter nec multa apud ipsum Morcellium exempla, nec omnia praeclara reperies. Unum tamen ex Epitaphiis, ex Inscriptionibns Sacris, ex Historieis, ex Elogiis.

EPITAPHIVM

HIC.SITVS.EST.RVFVS.PVLSO.QVI.VINDICE.QVONDAM
IMPERIVM. ADSERVIT. NON. SIBI. SED. PATRIAE

L. Virginii Rufi, landes persequitur Plinius in epistola ad Romanum. Hic cum Germaniae praeesset legionesqne apud se haberet, Julium Vindicem novis rebus in Gallia studentem adortns magnifice vicerat, delatumque a militlbns imperium forti animo recusaverat auctor militibus nt Principis eligendi potestatem penes Senatum esse paterentur

Alia epitaphiorum genera, sive exempla Poetae Veteres suppeditabunt, quorum libri in manibus sunt, ac quaedam etiam ipsis eorum Elegiis inserta reperies, ut illud Propertianum elegantissimum.

HIC. TIBVRTINA. IACET. AVREA. CINTHIA. TERRA
ACCESSIT. RIPAE. LAVS. AIENE. TVAE

INSCRIPTIO SACRA

MERC. SACR.
SVM . DEVS . ALATIS . QVI . CVRIBVS . RAETHERA . CARPO
QVEM . PEPERIT . SVMMO . LVCIDA . MAIA . IOVI

INSCRIPTIO HISTORICA

QVAM . BENE . CVRVATI . DIRECTA . EST . SEMITA . PONTIS
ATQVE . INTERRVPTVM . CONTINVATVR . ITER

CALCAMVS . RAPIDAS . SVBIECTI . GVRGITIS . VNDAS
ET . LIBET . IRATAE . CERNERE . MVRMVR . AQVAE

ITEIGITVR . FACILES . PER . GAVDIA . VESTRA . QVIRITES
ET . NARSIM . RESONANS . PLAVSVS . VBIQVE . CANAT

QVI . POTVIT . RIGIDAS . GOTHORVM . SVBDERE . MENTES
HIC . DOCVT . DVRVM . FLVMINA . FERRE . IVGVM

Titulum hunc via Salaria legimus adhuc ad Pontem Anienis, ibidemque alterum, quo versus hi apprime explanantur. Legitur enim Narsetem devictis Gothis pontem a Totila destructum, purgato fluminis alveo, meliorem in statum, quam quondam fuerat, renovasse.

ELOGIVM INSCRIPTVM STATVAE
MEMORIS

CLARVS . FRONDE . IOVIS . ROMANI . FAMA . COTHVRNI
SPIRAT . APELLEA . REDDITVS . ARTE . MEMOR

Hoc Elogium habes apud Martialem. Titulus Epigrammatis est — De Statua Memoris. —

Qui Memoris Statuam fecerat huic vel nomen fuit Apelles, ut veteri Statuario apud Plinium vel adeo praestitit, ut inter Statuarios is esse videretur, qui olim Apelles fuerat apud Pictores.

LITTERAE INSCRIPTIONVM SINGVLARIVM ET VOCABVLA DECVRTATA

Innumerae sunt literae, quae in veteribus inscriptionibus habentur; quibus etiam Siglorum nomen attributum est; Sunt etiam vocabula decurtata. Ex his nonnulla tantum seligemus, ea scilicet quae inscriptionibus nostris maxime convenisse videantur, et quorum veram certamque significationem teneamus.

§. I. INSCRIPTIONVM SACRARVM

A. L. V. S. Animo libens votum solvit.
S. P. P. Sua pecunia posuit.
C. S. Cum Suis.
D. Dedit.
D. D. Donum Dedit.
D. D. L. M. Donum Dedit Libens Merito.
D. D. A. L. Donum Dedit Animo Libens.
D. L. D. L. D. D. D. Donum Libens Dedit loco dato decreto Decurionum.
D. P. S. De pecunia sua.
D. S. D. D. De suo donum dedit.
D. S. P. De suo posuit.
Ex Arg. R. V. P. S. P. Ex Argenti rudis quinque pondo sua pecunia.
Ex auri P. III. = *Et Arg. P. CCVII* = Ex auri pondo tribus| et sextante, et argenti pondo ducentis sex et sextante.
Ex. Vot. Pos. L. L. M. Ex voto posuit loetus libens merito.
Ex. Vot. L. M. Ex voto libens merito.
In. H. D. D. In honorem domus divinae.
L. D. D. D. Locus datus Decreto Decurionum
L. D. P. Locus datus publice
L. L. P. D. Loetus libens posuit donum
*L. P. D.*Loco publice dato

P. S. D. N. M. Aur. Pro salute Dni nostri Marci Aurelii
Q. I. S. S. Quae infra scripta sunt
Q. S. P. P. S. Qui sacris publicis praesto sunt
S. P. F. C. Sua pecunia faciundum curavit
S. P. C. Sua pecunia curaverunt
V. T. F. I. Votum testamento fieri jussit
V. S. L. A. Votum solvit libens animo
V. S. D. D. Voto suscepto donum dedit
V. S. F. Voto suscepto fecit
V. S. L. L. M. Votum solvit loetus libens merito.
V. V. Votum vovit.
V. S. L. A. Votum solverunt libentes animo.
XV. Vir Sac. Fac. Quindecimvir sacris faciundis.

§. II. INSCRIPTIONVM HONORARIARVM.

A. A. A. F. F. Auro argento aere flando feriundo.
Abn. Abnepos — *Adn.* Adnepos.
Aed. Pot. Aedilicia potestate
A. Ra. Mil. Fru. A Rationibus militaris frumenti
Aq. Praet. Urbis. Aquilifer Praetoris Urbis
Bf. Prae. Beneficiarius Praetoris
Class. Pr. Classis Praetoria.
Coh.I.B. ∞ Eq. Cohortis primae Britonum milliarii equitatus
C. A. F. M. Copia Augusta felix Mediolanum
Corr. Flam. Corrector Flaminiae
Cur. P. P. Curator Pecuniae Publicae
Cur. R. P. Curator Rei Publicae
Dec. Eq. Sing. Imp. N. Decurio Equitum Singularium Imperatoris nostri
Dupl. Duplarius
Fr. D. Frumenti dandi
H. V. Honore usus, vel usi
H. A. I. R. Honore accepto impensam remisit
Imm. II. Hon. IIII. Immunis iterum honoratus quartum
Inl. Inlustris.
H. V. S. R. Honore usus sumptum remisit.

I. D. aut *Iur. Dic.* Iuri dicundo.
L. P. D. D. D. Locus publice datus decreto Decurionum, aut Plebi datus.
Mag. Col. Magister Collegii
Mag. Quinq. Coll. Fabr. Sig. Magister quinquennalis collegii Fabrorum Signariorum
N. Natione
N. Nepos
O. H. In R. S. F. Omnibus honoribus in Republica sua functus
P. P. Pater Patriae
P. P. Pecunia Publica
Pr. Pr. Praefectus Praetorio
Pr. P. Pro Praetore
Praef. Vig. Praefectus Vigilum
Proc. F. C. Procurator Fisci Caesaris
Q. Alim. Quaestor alimentorum
Q. Prov. Quaestor Provinciae
St. XXXV. Stipendariorum triginataquinque
Tab. XX. Tabularius Vicesimae
V. C. Vir Clarissimus
Vet. Aug. Veteranus Augusti
Vice S. *I. C.* Vice sua Iudex cognitionum
VV. CC. Viri Clarissimi
XX. *Haer.* Vicesima haereditatum
XL. G. Quadragesima Galliarum

§. III. EPITAPHIORVM.

Acie. Desid. Acie desideratus
Amico B. M. F. Amico bene merenti fecit
A. O. F. C. Amico optimo faciundum curavit
A Cub. A Cubiculo
Ab Epist. Lat. Ab Epistolis Latinis
A Lib. A libellis
B. M. Bene merenti

B. Q. Bene quiescat
B. D. S. M. Bene de se merito
Com. S. Commilitoni suo
D. Domo, dies passim
D. M. A. dolus malus abest, vel abesto
D. S. B. M. Cum Lacr. P. De se bene moerenti cum lacrimis posuit
F. I. D. P. S. Fieri jussit de pecunia sua
D. S. P. De suo posuit
H. A. O. F. C. Haeres amico optimo faciundum curavit
H. E. T. F. C. Haeredes ejus testamento faciundum curaverunt
H. M. A. H. N. P. Hoc monumentum ad haeredes non pertinet.
H. M. D. M. A. Huic monumento dolus malus abest.
H. M. Ext. N. Rec. Hoc monumeutum externos non recipit
H. M. H. N. S. Hoc monumentum haeredes non sequitur.
H. M. H. Ex. N. S. Hoc monumentum Haeredem externum non sequitnr
H. M. S. D. M. Concessum est Hoc monumentum sine dolo malo concessum est
H. C. E. Hic conditus est.
H. S. E. Hic situs est
H. S. S. Hic siti sunt
Inf. Aer. P. R. Inferat Aerario Populi Romani
In Fr. P. In fronte pedes
In Lat. In Latum.
Lat. P. XX. Latum pedes viginti
L. Q. V. P. XVI. Latum quaqua versus pedes sexdecim, vel quadratos pedes
Mil. Miles, aut militavit
M. P. Monumentum posuit
N. Vel. Nat. Natione, vel natus
O. H. S. S. Ossa hic sita sunt
O. P. Q. Ossa placide quiescant
O. T. B. Q. Ossa tua bene quiescant

P. P. Pro parte
P. M. Plus minus
Q. Q. V. P. L. Quaqna versus pedes quinquaginta
Q. V. A. Qii vixit annos
Ret. P. XXX. Retro pedes triginta
Sibi, Et S. P. Q. E. Sibi, et suis posterisque eorum
T. F. Testamento fiat
T. F. I. Testamento fieri jussit
T. P. I. Testamento poni jussit
V. Vixit, vivus, vivit
V. F. Vivus fecit
V. P. Vivus posuit
V. V. V. Vale, vale, vale

§. IV. INSCRIPTIONVM HISTORICARVM.

A. M. XX. Anno miliario vigesimo
A. P. V. C. Anno post Urbem conditam
Apell. E. Appellatus est.
Coact. Abdic. Coacus abdicare
D. S. S. De Senatus sententia
D. S. *P. F. C.* De sua pecnnia faciundum curavit
Ex S. C. Fin. Pomerii termin. Ex senatns consulto fines Pomerii terminaverunt
In E. L. F. E. In Eius locum factus est
In M. M. E. In Magistratu mortuus est.
In Sing. H. In singulos homines
Leg. Legavit,
In Mag. decis. Est. In Magistratu declsus est
L. F. Lustrum fecit
M. P. XV. Millia passuum quindecim
N. Nummo, vel nummos
Ob. Hon. Ob honorem.
P. S. F. Pecunia sua fecit.
Prox. Cipp. Ped.CLXVI. S. Proximo Cippo Pedes centum sexaginta sex semis
R. G. C. Rei gerundae causa

R. R. Ruderibus rejectis, vel recta regione
Vit. Facti· Abd. Vitio facti abdicavernnt

§. V. ELOGIORVM

Id. Febr. Idus Februariae
Mag. Eq. Magister Equitum
Ord. Comens. Ordo Comensis
P. Praetor.
Praet. Praetorum
Q. Quaestor
S. F. Sacris faciundis
V. C. Vir Clarissimus

§. VI. CONSTITVTIONVM PVBLICARVM

A. A. S. E. V. Alter Ambove si eis vidcbitur
B. F. Bonum factum
D. E. R. I. C. De ea re ita censuerunt
D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. De ea re quid fieri placeat, de ea re ita censuerunt
E. H. L· N. R. Ejus hac lege nihil rogator
E. R. P. E. V. E Re publica esse videbitur
Ex. H. L. Ex hac lege
In V. R. P. Ve. V. R. In Urbe Roma, propiusve Urbem Romam
I. V. E. E. R. F. S. V. C. Ita ut eis e Republica, fideve sua videbitur censuere
Quae S. S. S. Quae supra scrìpta sunt
Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Quod de ea re fieri placuerìt, de ea re ita censuerunt
V. F. Verba fecit
V. D. P. R. L. P. Ut vel unde de plano recte legi possit
D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. De ea re quid fieri placeret de ea re ita censuerunt

Haec sunt exempla Siglorum, quae in veterum titulis frequentius occurrunt; alia tamen sigla ad vete-

rum normam recte quis induxerit cum nomina, appellationesque usurpari opus fuerit, qnae cuique vel levi indicio nota fiant, ut si quis scribat.

Ant. F. Antonii Filius
Hor. F. Horatii Filius

SIMILIA HIS SVNT

V. E. Vir Eminentissimus
Episc. Episcopus
Presb. Presbiter

Et alia hujusmodi, quae primis praescripta literis, nemo quid designent ignorat. In nummis etiam saepe occurunt Inscriptionum notae a ceteris diversae, quas apud Morcellium. lib. III. Partitione I. Cap. IX. reperies. Sunt etiam ibidem plures notae quae vel assem, et uncias designant, vel alia quae nos brevitatis gratia omittimus. Inter has celeberrima veteribus Christianis usitatissima nola, qua Christi nomen duabus graecis literis significabant, quae nominis ejusdem initium sunt X P queis addita non raro alpha et omega, quibus Christum Deum aeternum fatebantur. Hae vero literae multiplici, ac varia ratione conjungebantur, quarum figuras exhibet Morcellius ibidem.

Ex his Constantinianum monogramma est, in quo linea recta juncta literae P una fit cum altera. Videsis quid de Constantino hac super re enarrat vetus auctor operis de moribus persequutorum; quod etiam inlustravit egregio commentario vir doctissimus Petrus Lazzari. Nec aliae desunt Christianorum veterum notae quibus epitaphia nostra ornari possint. Symbola Graeci dixere, quae majores nostri in annnlis etiam suis incidi curabant. Signa vero, ait Clemens Alexandrinus, in Paedagogo lib. 3. C. 2. Nobis sint columbae, aut piscis, aut navis, quae in Coelum feratur, aut lyra musica, qua Polycrates usus est, aut anchora nautica, quam Seleucus caelabat: et si piscator

effictus fuerit Apostoli memineris, et puerorum, qui ex aqua educuntur. Haec vero, quae Clemens in christiano annulis probabat, in tumulis etiam efficta videas. Anchoram saepissime reperies cujus figurae usus ad spem significandam antiquior Seleuco est. Palma etiam in sepulcris frequens, quam non unis Martyribus appositam Fabrettus, et Odericus ostenderunt. Vestigia demum, et pedes sepulcris insculpta aliquando occurrent, quae Lapius quasi anathemata quaedam fuisse putat Deo sacrata pro ea bene absoluta peregrinatione, qua peregrinamur a Domino. Ex his ad libitum, quas in subjecta tabula afferimus, Christianae professionis notas delineandas curare poteris vel sub ipsum epitaphium, vel ad latera. Excipe Christi monogramma quod rectius initio incidetur.

DE BENE STRVENDA PERIODO

RATIO BENE STRVENDAE PERIODI

Formari periodus bimembris potest si datae sententiae adjciantur, vel causa, vel conditio, vel contrarium, vel comparatio, vel relativum, vel disjunctivum, vel aliquod hujusmodi; tunc enim causa, conditio, contrarium etc. protasin: ipsa sententia apodosin dabit: detur e. g. sententia *mittam tibi oratiunculas*; adde causam *quia te delectant*, hinc effinges periodum causalem similem sententiae Ciceronis lib. 2. cap. 1. ad Atticum « Quoniam ea, quae nos scribimus adolescentulorum studiis excitati te etiam delectant, (en primum membrum et protasin) oratiunculas, et quas postulas, et plures etiam quam postulas mittimus, (en secundum membrum, et apodosin). Conditionem si addas huic sententiae. *Nolim esse cum Civibus a me alienis* fiet haec periodus conditionalis » si me meis Civibus injuria suspectum tam graviter, atque offensum viderem carere aspectu Civium, quam infestis oculis omnium conspici mallem » In Cat n. 3. cap. 7. Sit sententia: *Hic locus molestiarum et tumultuum plenissimus fuit*, addito contrario habebis aliam periodum bimembrem: Qui locus quietis, ac tranquillitatis plenissimus fore videbatur in eo maximae moles molestiarum, et turbolentissimae tempestates extiterunt » Cic. lib. 1. De Orat. Cap. 1. Comparatio, et similtudo in protasi collocata soepe ad periodum facit. Ex hac sententia: *Servator*

urbis honorari debet, addita comparatione, ut *honoratur urbis conditor* sic periodum effinges: Quoniam illum qui hanc urbem condidit (Romulum) ad Deos immortales benevolentia, famaque sustulimus: urbis servator esse apud vos, posterosque vestros in honore debebit. In Cat. 3. cap. 1.

Ex similitudine est illa bimembris in oratione post reditum ad Quirites. *Sed tamquam bona valetudo jucundior est eis qui e gravi morbo recreati sunt, quam qui nunquam aegro corpore fuerunt; sic ea omnia desiderata magis, quam assidue percepta delectant.* Ea ferme ratione construi possunt bimembres periodi sequentes. I. Relativa. *Quae res in Civitate duae plurimum possunt, hae contra nos ambae faciunt in hoc tempore summa gratia, et eloquentia*, idem erat dicere, *nobis gratia, et eloquentia nunc obest.* II. Disjunctiva. *Hoc facto aut deseretis omnino Rempublicam, Quirites, aut projectum Consulare imperium, proditam Senatus auctoritatem relinquetis.* Idest *hoc facto male Reipublicae consuletis.* III. Copulativa. *Ergo et mihi meae pristinae vitae consuetudinem, Caji Coesar, interclusam aperuisti, et his omnibus ad bene de Republica sperandum quasi signum aliquod sustulisti.* IV. Concessiva. *Etsi munusculnm flagitare, quamvis quis ostenderit nec populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem.* Ipsa interdum sententia periodo membra suppeditat; quare juverit singulas ejus voces examinare ac videre possit ne ex earumdem aliqua membrum efficere: e. g. in hac sententia. *Concio imperita assentatorem discernit a gravi Cive*, pro discernit dices *judicare solet quid intersit*: habebis facile, illam Ciceronis periodum de amicitia cap. 21. *Concio, quae ex imperitissimis constat, tamen judicare solet quid intersit inter popularem, id est assentatorem, et levem Civem, et inter constantem, severum, et gravem.* Aut pro assentatore dic: *eum, qui blanditiis, et vendibili oratione in aures influit multitudinis:* Pro a gravi Cive dic: *ab illo, qui sententiam rogatus libere, et constanter, id quod sentit, pronunciat.*

Trimembrem Periodum non difficulter ex bimembri construxeris, si nempe vel protasin vel apodosin membro uno auxeris. Experiri id si vis in superioribus exemplis, aut expendendo, et deducendo voces singulas, easque aptis particulis vinciendo, aut sensum aliquem qui ad rem faciat e. g. comparationem, contrarium, causam, etc adjungendo e. g. in illo in Cat: c. 1. pro urbis servatore dic. *Qui urbem servavit. Exibit haec trimembris: Quoniam illum qui hanc urbem condidit (Romulum) ad Deos immortales benevolentia famaque sustulimus, esse apud vos posterosque vestros in honore debebitis qui eamdem urbem conditam, amplificatamque servavit.*

Quadrimembrem ita Periodum, quae omnium praestantissima est, eadem fere ratione ex bimembri concinnabis, nempe si, et protasin, et apodosin in bina membra deduxeris, aut si vel protasis, vel apodosis trium membrorum evadat: e. g. in hac sententia: *Si Dii voluerunt a me consule urbem servari subibo quaevis pericula:* Quadrimembrem ut efficias deduc protasin in tria membra: *Si hunc exitum consulatus mei Dii Immortales esse voluerunt, ut cum vos Patres Conscripti, Populumque Romanum caede misera conjuges, liberosque vestros, Virginesque Vestales a vexatione acerbissima servarem cum haec templa, atque delubra hanc pulcherrimam patriam omnium nostrum ab expeditissima flamma totam Italiam ex bello, et vastitate eriperem* (tertium membrum, et protasin) *quaecumque mihi uni proponetur fortuna subeatur:* (Quartum membrum, et apodosin.) Sed rarius protasin frequentius apodosin tribus membris constat, ut plurimum utrumque binis membris definiri volunt, id quod Cicero, et Demosthenes servarunt. In metiendo membrorum numero etsi tirones praesertim initio probe exercendi sunt, cavendum tamem ne illos nimis anxios sollicitosque efficias. Sunt nempe, et incisa, et membra, nunc longiora, nunc breviora, atque idcirco nunc longiores, nunc breviores periodi. Quo fit ut quod uni est incisum, alii sit membrum, quod huic est trimembris, illi sit qua-

drimembris, etc. Equidem non morabor si bimembrem esse ac pleniorem, ac longiorem dixeris, illam Periodum Demosthenis, quae per leges, et definitiones superius traditas est quadrimembris. En illam: ut quanto plura Philippus praeter suam dignitatem suscepit, (I) tanto plus apud omnes admirationis assequutus est (II) sic vos, Cives Athenienses, quo immoderatius, imprudentiusque rebus vestris usi estis, (III) hoc majorem turpitudinis notam nomini vestro inussistis (IV).

DEO
ET . VIRGINI . DEIPARAE
LAVS

INDEX

IMPRIMATVR

Fr. D. Buttaoni O. P. S. Pal. Apost. Magister

IMPRIMATVR

Joseph. Canali Patr. Const. Vicesger.